

Ігнатенко Д. Є.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри романо-германської філології та зарубіжної літератури
факультету іноземної та слов'янської філології
Донецького національного університету імені Василя Стуса
<https://orcid.org/0000-0003-4580-1058>

НІМЕЦЬКІ ФРАЗЕМНІ КОНСТРУКЦІЇ ТА ЇХНІ УКРАЇНСЬКІ ЕКВІВАЛЕНТИ: КРИТЕРІЇ ВИОКРЕМЛЕННЯ ТА АЛГОРИТМИ КОРПУСНОГО ПОШУКУ

Анотація. У статті досліджуються теоретичні і методологічні засади ідентифікації та аналізу фраземних конструкцій, які утворюються на стику конструктивної граматики та фразеології, характеризуються напівсхематичним характером і складаються з лексично фіксованого елемента – «якоря» та змінних елементів, які заповнюють «слоти» (відкриті позиції). У дослідженні встановлюється, що ідіоматичність та некомпозиційність є основними розрізнявальними рисами цих одиниць, що означає, що їхнє значення закріплене за самою моделлю і конкретизується лише під час контекстуальної реалізації заповнювача (філера).

На прикладі паралельного німецько-українського корпусу ParaRook, автор демонструє, що для ефективної ідентифікації фраземних конструкцій необхідна багаторівнева стратегія пошуку: використання мови запитів до корпусу (CQL) для моделювання гнучких морфологічно-синтаксичних моделей, та застосування фразового пошуку. Значним викликом у цьому процесі є «схематичність» фраземних конструкцій: оскільки вони виникають на перетині лексики та граматики, автоматизовані інструменти необхідно поєднувати з експертною лінгвістичною верифікацією, щоб точно визначити їх прагматичний статус та іллокутивну силу.

Зіставний аналіз емпіричного матеріалу дозволив виявити специфіку міжмовної еквівалентності. Встановлено, що розбіжності у способах відтворення фраземних конструкцій зумовлені їхньою високою контекстуальною залежністю та необхідністю збереження прагматичного навантаження оригінальної моделі в мові перекладу. Результати дослідження мають прикладне значення для розбудови міжнародного репозиторію фраземних конструкцій, а також створюють наукове підґрунтя для розв'язання проблем нееквівалентності в сучасній лексикографії та лінгводидактиці.

Ключові слова: фраземна конструкція, граматика конструкцій, паралельний корпус, ідіоматичність, еквівалент.

Постановка проблеми. Наукова парадигма сучасної лінгвістики відзначається багатогранністю підходів до вивчення мовних явищ. Домінуючими серед них виступають когнітивний, лінгвокультурний, комунікативно-прагматичний, функційний, які, з оперттям на дані мовних корпусів, відкривають зокрема широкі перспективи як для розвитку новітньої лексикографії, так і для вдосконалення лінгводидактики. Помітне місце у сучасних дослідженнях займають особливі мовні утворення, що виникають на межі граматики та лексики, а саме – фраземні

конструкції (далі – ФК) на зразок нім. «X bleibt X» (*Zuchthaus bleibt Zuchthaus*), укр. «X є X» (в'язниця є в'язниця); нім. «da hast du N» (*Da hast du deinen Traum!*), укр. «ось тобі твій/твоя/твоє N» (*Ось тобі твоя мрія!*). Такі конструкції не мають єдиного термінологічного визначення, не фіксуються у словниках як окремі одиниці, їхні іллокуції залежать від контексту, для їхнього визначення застосовуються лексичні та морфосинтаксичні критерії, тому вони можуть становити значну проблему під час вивчення іноземної мови. Таким чином для виявлення частотності вживання таких конструкцій, визначення варіативності їх компонентів і прагматичного потенціалу найдоцільнішим є застосування даних корпусів мов, які дають змогу виявити ФК у множинних контекстах. Використання ж паралельних корпусів стало водночас і ключовим інструментом для здійснення сучасних зіставних досліджень, оскільки дозволяє виявити перекладацькі еквіваленти та особливості трансформації конструкцій у межах конкретних контекстів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість наукових досліджень присвячена різним аспектам ФК: і теоретичним питанням, пов'язаним з природою таких сполук, і практичним зіставним дослідженням на матеріалі кількох мов. Передусім варто зауважити, що розгляд фразеологізованих конструкцій починається наприкінці ХХ ст. у межах ідей конструкційної граматики (Ч. Філмор, А. Голдберг, В. Крофт), хоча деякі науковці припускають, що якраз фраземи і виявилися напевно найважливішою рушійною силою для конструктивної граматики [1, с. 23].

Перш за все не можна оминати увагою одну з основоположних і класичних робіт, присвячених граматичним конструкціям, а саме «Regularity and idiomatycity in grammatical constructions: the case of let alone» (Ch. Fillmore, P. Kay, M. C. O'Connor), у якій автори з позицій конструкційної граматики розглядають явище ідіоматичності, різні типи ідіоматичних конструкцій, формування і розуміння яких не охоплюється лише граматиною, лексикою чи принципами композиційної семантики. Виокремлюються субстантивні, тобто лексично наповнені ідіоми (їхній лексичний склад повністю визначений (більшою чи меншою мірою)) та формальні, тобто лексично відкриті ідіоми (синтаксичні моделі, що слугують семантичним і прагматичним цілям, які не можна вивести лише з їхньої форми) [2, с. 505].

У роботі «Construction Grammar meets Phraseology: eine Standortbestimmung» (A. Ziem) ґрунтовно окреслено теоретичні і методологічні проблеми, що виникають на межі між

двома лінгвістичними напрямками, які мають спільну предметну область дослідження: конструкційною граматику та фразеологією. Автор аналізує передумови виникнення конструкційного підходу, який у 1980-х роках був, на його думку, мотивований саме необхідністю опису іррегулярних, ідіоматичних мовних явищ, що не пояснювалися правилами традиційної граматики. Автор розглядає фразеосхеми (конструкційні ідіоми, фраземні конструкції), які зазвичай розуміються як схематичні, синтагматично складні, а отже, багаточленні одиниці з (більш-менш) фіксованим некомпозиційним значенням. Також у роботі детально описано ключові параметри аналізу фраземних конструкцій [1].

На матеріалі української мови різним аспектам граматичних конструкцій приділяли увагу М. Личук, яка здійснила комплексний аналіз структури і семантики синтаксично нечленованих одиниць в українській мові [3], Ф. Прилипка, який, досліджуючи лексико-фразеологічні комунікеми в сучасному дитячому мультіплікаційному фільмі і спираючись на положення синтаксичної фразеології та стилістичного синтаксису, виокремлює лексико-фразеологічні комунікеми закритої структури (відповідають нечленованому реченню) і лексико-фразеологічні комунікеми відкритої структури (відповідають фразеосхемам) [4], Г. Ситар, яка виокремила і описала структурні, семантичні, інтонаційні типи синтаксичних фразеологізмів у розрізі граматики конструкцій, а також визначила їхній прагматичний потенціал [5].

З 2023 року у рамках проекту «A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages»¹ («Багатомовний репозиторій фраземних конструкцій у мовах Центральної та Східної Європи») (COST Action CA22115) науковці здійснюють ґрунтовне дослідження ФК німецької мови, а на матеріалі одномовних та паралельних електронних корпусів визначаються еквіваленти ФК у більш ніж десяти слов'янських мовах, зокрема і українській. Ключовим завданням цього проекту є формування багатомовного репозиторію фраземних конструкцій, що охоплює понад 10 мов Центральної та Східної Європи. Таке сховище розглядається як унікальний ресурс та інструмент, який буде корисним для перекладачів, філологів-викладачів та широкого кола осіб, які опановують іноземні мови [6]. У 2024 році у рамках цього проекту вийшла друком колективна праця «Synsemantika in Phrasemkonstruktionen im Deutschen und in anderen Sprachen», яка присвячена передусім питанням контрастивного вивчення ФК німецької мови з іншими мовами (англійською, словацькою, хорватською та ін.), а також проблемам класифікації ФК, методиці їх пошуку у паралельних мовних корпусах [7].

Мета статті полягає у встановленні розрізнювальних ознак фраземних конструкцій, описі алгоритму пошуку їх у паралельному німецько-українському корпусі і виявленні еквівалентів німецьких фраземних конструкцій в українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фраземні конструкції визначаються як шаблони ідіоматичних сполук, що складаються з лексично фіксованих елементів («якір») та одного або декількох заповнювачів (слотів). Якір може складатися з одного або кількох опорних слів. Заповнювачі (філери) – лексичні одиниці, які можуть виявлятися у лек-

сично відкритих позиціях певної ФК. Чинники, що зумовлюють вибір заповнювачів слотів, встановлюються окремо для кожної фраземної конструкції конкретної мови [8, с. 24]. У ролі лексично фіксованих, незмінних елементів часто виступають службові слова або синсемантичні слова – поєднання кількох лексем: службових (часток, прийменників, сполучників) і повнозначних слів (прислівників, займенників), яким властиве семантичне спустошення або семантичний зсув [5, с. 6].

Ключовою характеристикою ФК є ідіоматичність, яка зумовлює унікальність їхньої семантики та прагматичний потенціал, зближуючи ці одиниці з традиційними фразеологізмами. Некомпозиційність значення ФК виявляється у тому, що воно не є лише сумою значень її складників. Водночас граматичні ознаки змінних елементів можуть виявляти певну варіативність, зумовлену контекстуальним оточенням. Наприклад, у моделі нім. «**dass** **Pron**_{pers} / **N** [**mir**] [**nur**] **ja** [**nicht**] **V!**!»), яка може виражати благання, застереження, заборону або погрозу: *Geistig ausgehungert, sagen Sie. Daß Sie sich nur ja nicht unversehens geistig überfressen!* (Dieter Noll, Die Abenteuer des Werner Holt. Roman einer Heimkehr. II) – *Духовно зголоділи, кажете? Дивіться, щоб, бува, не об'їли духовною стравою!* (перекл. Яків Прилипка) [9] наявний ще варіант: «**VImp** **ja** [**nicht/kein**] [...][!]», пор: «*Raus mit euch*», *rief der Hund. Er machte die Küchentür auf und verbeugte sich. «Vor Einbruch der Dunkelheit kommt ja nicht wieder!»* (Christine Nöstlinger, Der Hund kommt!) – «*Негайно йдіть!*» – *гримнув нес. Він відчинив їм кухонні двері і звелів: «Щоб до вечора не вертались!»* (перекл. Володимир Василюк) [9]. Однак, не зважаючи на те, що ФК містять відкриті позиції (слоти), лексичні заповнювачі яких зумовлені контекстом, ступінь їхньої варіативності все ж таки має певні обмеження [10]. Ступінь варіативності можна визначити за допомогою точно сформульованого запиту для ідентифікації конструкції в корпусі (детальний алгоритм виявлення фраземних конструкцій у мовному корпусі описано в [10; 11].

Одним із найважливіших параметрів дослідження фраземних конструкцій є врахування їхнього прагматичного потенціалу. ФК найчастіше належать до розмовного мовлення і виконують оцінну, експресивну, а також маніпулятивну функції (хоча безумовно, це не вичерпний їх перелік).

До прагматичних ознак, за якими може описуватися ФК доцільно віднести прагматичну функцію, прагматичний статус мовця, прагматичний статус адресата [5, с. 360]. Врахування прагматики ФК виявляється також необхідним і для визначення еквівалентності ФК під час зіставних досліджень. Загалом при контрастивному дослідженні ФК досить складним завданням є їх переклад. Він повністю залежить від контексту, а також професійної компетентності і досвіду перекладача. Часто можна помітити, що для ФК з вихідної мови існує еквівалент у мові перекладу, але перекладач його не використовує або ж використовує іншу ФК, близьку але не тотожну у семантико-прагматичному аспекті (див. приклади нижче):

1) «*Na, Martin, wie war's, wenn wir dich in ein nettes, kleines, nicht ganz so grausames KZ-chen stecken?*» *Dann sagte Maries Vater: «Schwein bleibt Schwein, und du bist immer eins gewesen»* (Heinrich Böll, Ansichten eines Clowns) – «*А що, Мартіне, коли б ми тебе посадили в невеличкий, затишненький і зовсім не страшний концтабір, га?*». *На це батько Марі відповів: «Свина завжди лишилась свинею, а ти завжди був нею»* (перекл. Дятленко Микола, Київ) [9]. У цьому прикладі

¹ Пропоноване дослідження також проводиться в рамках цього міжнародного проекту («A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages») (PhraConRep) – COST Action CA22115.

українська ФК є повним еквівалентом, предикатив вжитий в орудному відмінку, прагматична функція ФК, яка виражає тут зневагу і роздратування мовця, зберігається. Еквівалентний варіант з називним відмінком також можна було б використати у цьому випадку. В українській мові німецькій ФК «X'nom bleib(s)t/bleibe/bleiben X'nom» відповідає ФК «Xnom (за)лишається Xinstr» або «X є X», обидві ФК характеризують незмінність якихось властивостей певного об'єкта. Постійні властивості можуть бути позитивними і негативними, а тому у мовленні конструкція може використовуватися для вираження застереження, високої оцінки, роздратування та ін.;

2) *Sie wendete sich zu Georg. «Du mit deinem Geschwätz von Mut und Feigheit! Der da ..., – sie zeigte auf mich, hat mehr Mut gehabt, als du dir jemals vorstellen kannst!»* (Erich Maria Remarque, *Die Nacht von Lissabon*) – *Потім повернулася до Георга. «Годі базікати про мужність і боягузтво! Ось він, – вона вказала на мене, – мужніший, ніж ти можеши собі уявити!»* (перекл. Аркадій Плуто & Микола Дятленко) [9]. У цьому контексті ФК «Propers nom/ N'nom und dein(e)/sein(e)/ihr(e)/euer(eure)... N'nom» (*Du mit deinem Geschwätz von Mut und Feigheit*) слугує для вираження роздратування та іронічного ставлення мовця. Переклад є правильним, у ньому зберігається експресивне навантаження ФК, хоча й передається за допомогою знаків оклику та відповідного вибору дієслова, натомість ФК не використовується;

3) *Du mit deinen verrückten Ideen! Viel zu weich bist du!* (Dieter Noll, *Die Abenteuer des Werner Holt. Roman einer Heimkehr. I*) – *Ну тебе до біса з твоїми безглуздими ідеями! Ти надто тонкошкірий!* (перекл. Юрій Михайлюк) [9]. В українському перекладі використовується ФК «Ну Prongen до біса/дідька... з/із/зі Ninstr!», яка має іншу структуру, але подібне значення, виражаючи роздратування, грубе ставлення мовця до кого-небудь.

Таким чином відносно ФК доцільно говорити про наявність певного усталеного значення у самої моделі. Це значення конкретизується / уточнюється у певному контексті під час заповнення позицій змінних елементів, тому тлумачення ФК передбачає необхідність вказівки на безпосередньо семантичне наповнення конструкції і/або прагматичний вплив ФК у контексті (опис ситуації, умов вживання, вираження ставлення до повідомлюваного адресанта і адресата) [12, с. 121].

Таким чином властива цим одиницям схематичність значно ускладнює їхній лінгвістичний опис. З одного боку, їх неможливо класифікувати як прості лексеми через структурну незавершеність та обмеженість у виборі наповнювачів для слотів. З іншого – вони не є і суто граматичними утвореннями, оскільки містять лексично сталі, закріплені елементи. Систематична фіксація їх у словниках, особливо перекладних, для тих, хто вивчає іноземну мову, відсутня (детальніше про це див. [13]).

Загалом розробка потужних інструментів для зберігання та обробки цифрових мовних корпусів відкриває нові можливості для дослідження мовних моделей, особливо фраземних конструкцій, чия напівформальна структура вимагає розробки спеціальних корпусних методів, що поєднують лексичні та морфолого-синтаксичні техніки пошуку [6].

Паралельні корпуси мов є надзвичайно корисним інструментом для дослідження мовних явищ, зокрема таких, які не мають усталеного перекладу, тому його дані можна використовувати для вивчення лакуарності та нееквівалентних мовних моделей [14, с. 18].

Для аналізу способів відтворення німецьких ФК українською мовою на базі даних паралельних корпусів передусім необхідно проаналізувати саму структуру моделі, можливі варіанти змінних елементів (а також варіанти самої моделі загалом), її прагматичне навантаження в різних контекстах. Наприклад, в репозиторії ФК, який створюється у межах міжнародного проєкту «A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages», про який йшлося вище, для кожної ФК німецької мови передбачено статтю з описом її структурної схеми, семантики, можливих варіантів, функцій у тексті, семантичних обмежень, синтаксичних функцій, вказівки на мовний реєстр та характеристику просодичних особливостей, прикладами у німецькій мові, а також прикладами (щонайменше п'ятьома) її перекладу іншими мовами з коментарями до них. Така стаття містить також і вказівку на відповідний мовний рівень мовця, який використовувався таку ФК, що значно полегшує як процес викладання, так і процес вивчення мови.

Пропоноване дослідження ґрунтується на аналізі даних паралельного німецько-українського / українсько-німецького корпусу ParaRook [9] (який працює через NoSketch Engine – систему запитів до корпусу з відкритим кодом на базі Sketch Engine). Методика пошуку ФК може здійснюватися двома шляхами або у два етапи: 1) шляхом використання мови запитів CQL для пошуку складних моделей з кількома відкритими позиціями, які можуть варіюватися, та 2) фразовий пошук для сталих одиниць або конструкцій із відкритими позиціями, які містяться в кінці структури. Слід зауважити, що корпус ParaRook ще не надто великий за обсягом, він постійно поповнюється новими текстами, однак це надзвичайно цінний і корисний ресурс, який дає змогу отримати репрезентативні результати. Наповнення корпусу здійснювалося шляхом ручного відбору текстів із відкритих онлайн-бібліотек, при цьому більша частина українських текстів була перенесена з Генерального регіонального анотованого корпусу (ГРАК). Під час укладання корпусу автори особливу увагу приділяли верифікації перекладів: розробники прагнули обмежити кількість текстів, перекладених із німецької українською шляхом посередництва російських перекладів. З огляду на відчутний вплив мови-посередника, укладачі ParaRook намагалися мінімізувати частку таких текстів [14, с. 19].

Пошуковий запит у паралельному корпусі за допомогою CQL (Corpus Query Language – спеціального коду або мови запитів, що використовується в Sketch Engine для пошуку складних граматичних або лексичних моделей) формується відповідно до морфолого-синтаксичних, семантичних і прагматичних ознак ФК. Так, для пошуку ФК «X'nom bleib(s)t/bleibe/bleiben/ blieb X'nom», яка використовується для характеристики певної постійності, сталості ознаки/стану/суб'єкта і под. і/або для вираження оцінки, було передусім проаналізовано її структурні, семантичні, функційні, прагматичні характеристики. В аналізованій ФК німецької мови заповнювачем відкритих позицій найчастіше виступає іменник (іноді власні назви) у називному відмінку, який повторюється (натомість в українській мові іменник у другій вільній позиції виступає в орудному відмінку). Іноді заповнювачем слоту може бути прикметник, інфінітив або займенник. Дієслово *bleiben* (укр. *лишається/є*) вживається в теперішньому часі. ФК може функціонувати як самостійне речення, головне речення у складі складного або підрядного. Використовується у різних за стилістикою текстах усного

і писемного мовлення. Перший заповнювач відкритої позиції має загальну референтну співвіднесеність і не стосується конкретних подій чи об'єктів, а заповнювач другої відкритої позиції виступає як предикат і відносить певну подію чи об'єкт, на який вказує перший заповнювач, до класу типових його проявів. Важливо, що конкретна властивість (ознака), що мається на увазі, при цьому не називається; адресат має сам зрозуміти її з контексту. Враховуючи ці особливості ФК, було сформовано такий пошуковий запит CQL: 1:[upos=>N.*|ADJ.*|PRO\..*|Nom.>] [word=>bleibt|bleibst|bleibe|bleiben] 2:[upos=>N.*|ADJ.*|PRO\..*|Nom.>]&l.lemma=2.lemma За ним вдалося отримати 14 результатів, 13 з яких містили необхідну ФК. Аналіз контекстів вживання цієї ФК в німецькій мові та її перекладів українською дав змогу побачити, що в більшості випадків українською мовою вона перекладається еквівалентними ФК за моделями «Xном (за)лишається Xinstr» або «X є X», наприклад: «Egal, – sagt Frau Pinneberg, Gefallen bleibt Gefallen» (Hans Fallada, Kleiner Mann: Was nun?) – «Все одно, – відказує фрау Піннеберг, – послуга лишається послугою» (перекл. Євгенія Радзівєвська); *Im Zuchthaus war er auch schon gewesen, der Beni, ein Zuchthäusler war er, freilich nur aus politischen Gründen: aber Zuchthaus bleibt Zuchthaus* (Lion Feuchtwanger, Erfolg) – *I у в'язниці Beni теж уже встиг побувати, правда, тільки за політику, але в'язниця є в'язниця* (перекл. Олекса Синиченко).

Наявність у ФК відкритих слотів, які можуть заповнюватися у кожному контексті новими елементами, майже унеможливило фразовий пошук таких ФК крім випадків, коли фіксований елемент конструкції утворений кількома синсемантичними словами, які містяться на початку або в кінці ФК, хоча в такому випадку перевірку слід здійснювати і шляхом розширеного пошуку за допомогою CQL, оскільки ці показники можуть значно різнитися і кількісно, і якісно. Так, фразовий пошук конструкції «noch lange nicht X» за фіксованими елементами «noch lange nicht» у ParaRook дав 85 результатів, серед яких 5 виявилися такими, що містять необхідну ФК. Натомість пошуковий запит CQL [word=>noch][word=>lange][word=>nicht] [upos=>V.|N.*|Adj.*|Adv.*|Pron.*] показав лише 4 результати, з яких 2 містили ФК.

Таким чином, машинний пошук фраземних конструкцій однією мовою та їх еквівалентів в інших мовах дає змогу отримати значні за обсягом і надзвичайно корисні результати, однак вони потребують ретельного аналізу, оскільки якщо структурні та синтаксичні параметри моделі можна відобразити у пошуковому запиті, прагматику конструкції, яка часто і є визначальною ознакою ФК, у пошукових результатах необхідно встановлювати компетентному фахівцю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження німецьких фраземних конструкцій у зіставленні з їхніми українськими відповідниками дає підстави стверджувати, що ці одиниці займають особливе місце в лексико-граматичній системі мови. Ключовою розрізнявальною ознакою фраземних конструкцій є їхня ідіоматичність, яка виявляється у некомпозиційності їхнього значення, оскільки значення усієї моделі не є простою сумою її складників, а закріплене за самою схемою, що актуалізується лише в конкретному контексті під час заповнення відкритих слотів. Аналіз мовного матеріалу на базі паралельного корпусу ParaRook продемонстрував, що найбільш ефективним методом виявлення фраземних конструкцій є застосування мови запитів CQL, яка дає

змогу моделювати складні морфосинтаксичні структури, враховуючи як лексично фіксовані елементи ФК, так і варіативні граматичні характеристики змінних компонентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у систематизації виявлених моделей для створення багатомовного репозиторію ФК, що сприятиме полегшенню вивчення іноземних мов і самого процесу перекладу, а також у вдосконаленні алгоритмів автоматизованого пошуку для виявлення прагматично маркованих одиниць у великих масивах текстових даних, що сприятиме розвитку корпусних методів у зіставній лінгвістиці та перекладознавстві.

Література:

- Ziem A. Construction Grammar meets Phraseology: eine Standortbestimmung. *Linguistik Online*. 2018. 90 (3). P. 3–19. DOI:10.13092/lo.90.4316
- Fillmore Ch., Kay P., M. C. O'Connor. Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: the case of *let alone*. *Language*. 1988. 64. P. 501–538.
- Личук М. І. Типологія синтаксично нечленованих одиниць : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2017. 475 с. URL: <https://doi.org/10.2307/414531>
- Прилипка Ф. С. Лексико-фразеологічні комунікеми в сучасному дитячому мультиплікаційному фільмі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2017. 239 с.
- Ситар Г. В. Синтаксичні фразеологізми в розрізі конструкційної граматики : монографія / наук. і відп. ред. А. П. Загнітко. Вінниця. ТОВ «Нілан-ЛТД». 2017. 458 с.
- Memorandum 2023 – Memorandum of Understanding for the implementation of the COST Action «A Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern European Languages» (PhraConRep) CA 22115. Brussels. 21 p. URL: <https://www.phraconrep.com>
- Synsemantika in Phrasemkonstruktionen im Deutschen und in anderen Sprachen. Logos Verlag. 2024. 312 S.
- Schlund K. & Pavlova A. Core and boundaries of the notion of phraseme construction. *Quaderns de Filologia: Estudis Lingüístics*, XXIX, 2024. P. 23–46. DOI:10.7203/QF.29.28715
- Đurčo P. Phrasemkonstruktionen. Klassifikation und Methodik der Extraktion von Daten aus Korpora. *Synsemantika in Phrasemkonstruktionen im Deutschen und in anderen Sprachen*. Logos Verlag. 2024. P. 13–30.
- Đurčo P. Frazеологізоване конструкcie на приklade nemeckého a slovenského jazyka. *Slovenská reč*, 90/1, 2025. S. 32–50.
- Ігнатенко Д. Семантичний і прагматичний потенціал фраземних конструкцій (на матеріалі німецької та української мов). *Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції «Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов» (21–22 червня 2024 р.)*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2024. С. 120–122. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6376fb2b-de2c-424f-8cc2-3d647ab03d44/content>
- Kispal T. Konstruktionen in DaF-Lernwörterbüchern. *Neuere Entwicklungen in der angewandten Grammatikforschung. Korpora – Erwerb – Schnittstellen*. Frankfurt : Peter Lang, 2017. S. 283–312.
- Shvedova M., Lukashevskiy A. Creating Parallel Corpora for Ukrainian: A German-Ukrainian Parallel Corpus (ParaRook|DE-UK). *Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP)*. Torino, 2024. P. 14–22. URL: <https://aclanthology.org/2024.unlp-1.3/>
- ParaRook|DE-UK – паралельний німецько-український та українсько-німецький корпус. URL: <https://uacorpus.org/Kyiv/ua/pararook>

Ihnatenko D. German Phraseme Constructions and Their Ukrainian Equivalents: Extraction Criteria and Corpus-Based Search Algorithms

Summary. The article examines the theoretical and methodological foundations for identifying and analyzing phraseme constructions at the intersection of Construction Grammar and Phraseology. Characterized by a semi-schematic nature, phraseme constructions consist of a lexically fixed «anchor» and variable «slots». The study establishes that idiomaticity and non-compositionality are the primary distinctive features of these units, meaning their invariant value is attached to the constructional template itself and is only specified during the contextual realization of the filler. Using the German-Ukrainian parallel corpus ParaRook as a case study, the author demonstrates that the effective identification of phraseme constructions requires a multi-layered search strategy: the use of Corpus Query Language (CQL) for modeling flexible morphosyntactic patterns and the application of phrase-based searching. A significant challenge in this process is the «schematicity» of phraseme constructions, as they emerge at the intersection of lexicon and grammar.

Therefore, automated tools must be combined with expert linguistic verification to determine their pragmatic status and illocutionary force accurately.

The comparative analysis of the empirical material revealed the specifics of cross-linguistic equivalence. It was established that discrepancies in the methods of rendering phraseme constructions are conditioned by their high context dependency and the necessity of preserving the pragmatic load of the original model in the target language. The study's findings have practical significance for the development of an international repository of phraseme constructions and provide a scientific basis for addressing problems of non-equivalence in modern lexicography and language pedagogy.

Key words: Phraseme Constructions, Construction Grammar, Parallel Corpus, Idiomaticity, Equivalence.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 07.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 03.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025